

Така увага партійно–державних структур до роботи з дітьми свідчила, що радянська система навчання та виховання спрямовується на оволодіння душами дітей вже з дошкільних років їх життя, застосовуючи при цьому всі засоби партійного контролю та методи матеріалістичного, комуністичного світогляду. Дитячі садки були покликані виховувати з 3–10–літніх дітей “сталінські кадри”, як колись турки з полонених дітей виховували яничарів. Тому радянська влада не шкодувала коштів на дитячі садки, навіть розміщувала їх у найкращих будівлях з парками, відібраних у колишніх вельмож, і намагалася обставити їх розкішно і вимогливо. Розрахунок полягав у тому, щоби побут у дитсадках надовго залишався у дитячій пам’яті, а також формував у батьків симпатії до радянської влади, яка дала дітям у дитсадках те, чого вони не мали вдома. Для цього в дитячих садках було чимало іграшок, музичних інструментів, у тому числі фортепіано, добротні красиві меблі, килими. Крім цього, вихователі дошкільних закладів мали за обов’язок політично правильно впливати на батьків своїх вихованців [6, с. 164–166].

Ще один напрям роботи місцевих органів влади у сфері позашкільних установ – впорядкування мережі дитячих будинків і організація виховної роботи серед їх контингенту. Ця робота здійснювалась у відповідності з постановою РНК УРСР від 26 лютого 1940 року “Про організацію дитячих установ, дитбудинків, дитсадків і шкільних інтернатів у західних областях УРСР”. На виконання постанови вищого органу виконавчої влади в республіці президія Тернопільського облвиконкому затверджує мережу та контингент дитячих будинків на території області: в Бережанах – на 150 дітей, в с.НирківГлухівського району – на 120, в Тернополі – на 110, в Бучачі, Підгайцях і Чорткові – в кожному на 100 дітей. Додатково передбачалося підібрати в районах області ще 6 приміщень для організації в них 3 дитячих будинків і 3 шкіл–інтернатів (для глухонімих дітей – на 75 осіб, для сліпих – 75, для розумово відсталих – 30). Діючи до цього часу дитячі будинки включаються в загальну мережу, підпорядковану облвиконкому і облвно, які зобов’язані укомплектувати штати дитбудинків директорами і кваліфікованими педагогами–вихователями.

Для цього пропонується організувати тримісячні курси підготовки і перепідготовки вихователів дитячих будинків. Передбачалося заснування виробничої майстерні навчального характеру при кожному дитячому будинку шкільного типу. З метою ліквідації бездоглядності і безпритульності планувалось охопити дитячими будинками близько 600 безрідних дітей. В дитячих будинках виникла проблема “переростків”, які за віком вже не могли належати до контингенту цих спеціальних дитячих закладів. Облвиконком вирішив згадане питання методом “розрядки”, зобов’язавши окремі обласні організації та установи розмістити на своїх підприємствах “переростків” з дитбудинків: обласне земельне управління – 25 чоловік, обласне управління харчової промисловості – 20 чоловік, обласне управління місцевої промисловості – 20 чоловік, обласний торговельний відділ – 15 чоловік, обласна промислова рада – 25 осіб.

Незважаючи на командно–адміністративні методи управління освітніми закладами Тернопілля налагодити

повноцінну систему навчання та виховання за радянським зразком виявилися складним та довготривалим процесом.

Список використаних джерел

1. Державний архів Тернопільської області. – Ф.П–1.– Оп.1. – Спр.15.
2. Там само. – Ф.Р–1833.– Оп.6. – Спр.37.
3. Там само. –Спр.11.
4. Там само. – Спр.17.
5. Там само. – Спр.10.
6. Західня Україна під большевиками. IX.1939 – VI.1941. Збірник. За ред. Мілени Рудницької. – Нью-Йорк, 1958. – 494 с.

References

1. Derzhavnyj arhiv Ternopil's'koi' oblasti. – F.P–1. – Op.1. – Spr.15.
2. Tam samo. – F.R–1833. – Op.6. – Spr.37.
3. Tam samo. – Spr.11.
4. Tam samo. – Spr.17.
5. Tam samo. – Spr.10.
6. Zahidnja Ukrai'na pid bol'shevykami. IX.1939 – VI.1941. Zbirnyk. Za red. Mileny Rudnyč'koi'. – N'ju–York, 1958. – 494 s.

Ostrovskaya N. D., Department of humanities, separate unit “Berezhany Agro technical Institute” National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Berezhany), lilya_pal@mail.ru,

Problems of building material–technical base of the soviet system in Ternopil on the eve of World War II

In the article the command–administrative methods of management of the education system by Soviet officials on the territory of Ternopil region. Author determined the nature of the political regime that by ignoring and destroying national–education and cultural heritage of Galicia violent means alien to the region imposed communist ideals.

Keywords: education, Sovietization, school textbooks, the Constitution of the USSR, socialism, communism, the Soviet authorities.

Островская Н. Д., кафедра гуманитарных дисциплин, обособленное подразделение “Бережанский агротехнический институт” Национального университета биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Бережаны), lilya_pal@mail.ru

Проблемы развития материально–технической базы советской системы на Тернопольщине накануне Второй мировой войны

Раскрыто командно–административные методы управления системой образования советскими чиновниками на территории Тернопольской области. Охарактеризовано природу политического режима, который путем игнорирования и уничтожения национально–образовательных и культурных достижений галичан насильственными методами навязывал чужие для региона коммунистические идеалы.

Ключевые слова: образование, советизация, школа, учебники, конституция СССР, социализм, коммунизм, советская власть.

* * *

УДК 61:355.311.1“1941/1942”

Росицький В. С.

аспірант, Науково–дослідний інститут українознавства (Україна, Київ), vadim–rosickij@yandex.ru

САНИТАРНО–ГІГІЄНИЧНА СКЛАДОВА ФРОНТОВОГО ПОБУТУ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В ПЕРІОД 1941–1942 РОКІВ

Проаналізовано та узагальнено відомості про проблеми та їх вирішення в галузі санітарно–гігієнічного забезпечення армії, як однієї з важливих аспектів фронтового побуту. За допомогою опублікованих історичних джерел було визначено основні завдання, які стояли перед медиками та гігієністами в Червоній армії, як встановлювалася служба по контролю за гігієною та перевіркою якості медичного обслуговування у військах.

Ключові слова: гігієна, фронт, перша медична допомога, фронтовий побут, військова медицина, санітари, поранення.

Проблематика санітарно–гігієнічного догляду особового складу Червоної армії та первинна медична допомога на фронті є важливою частиною вивчення

військового повсякдення. Ефективна робота медичного персоналу та виконання особовим складом Червоної армії в трагічний час оборонних боїв за Україну, залежала від чітко поставленої системи санітарно-гігієнічної служби, наявності методичних документів для особового складу та проведення підготовки бійців для надання першої медичної допомоги. Одним з видів методичної літератури та документів були різноманітні посібники для особового складу, які в свою чергу піднімали рівень медичної обізнаності та зменшували бойові та санітарні втрати [7; 9]. Отже, медична та санітарно-гігієнічна складова фронтового побуту Червоної армії в період 1941–1942 років, є важливою віхою соціальної історії, і даний досвід також є в нагоді для наших військових.

Досліджуючи проблематику санітарно-гігієнічної складової на фронті 1941–1942 року не можливо оминати працю генерал-майора медичної служби Ф.Г.Кроткова, який у своїй праці “Військова гігієна у Вітчизняну війну” досить чітко і той же час повністю розкриває дану тему [2].

В плані історіографії медичного забезпечення для нас є досить важливою праця українського дослідника В.Сіропола, який проводить аналіз медичного забезпечення Червоної армії в період 1941–1945 років [8]. Дослідник здійснив спробу історіографічного аналізу низки робіт, присвяченим питанням медичного забезпечення та іншим аспектам, пов’язаним з розвитком військової медицини, що публікувалися на сторінках видання “Військово-медичний журнал” у 1974–1975 роках [8, с. 195].

До даної проблеми долучився М.А. Фролов, який в своїй статті: “Військова медицина в Великій Вітчизняній війні (перший період)”, виклав короткий огляд ситуації медичної допомоги в умовах війни [10]. При цьому він особливо виділяє перший період війни 1941–1942 роки, який ознаменував її початок та носив в собі оборонний характер і це призводило до втрат не тільки стройових частин і медичного персоналу, а й медичної інфраструктури [10, с.112].

Мета роботи – проаналізувати та узагальнити санітарно-гігієнічну складову фронтового побуту Червоної армії в період 1941–1942 років.

Досліджуючи життя особового складу РСЧА не можливо оминати роль медичного обслуговування. Велика кількість людей, яка знаходилася одному місці довгий час, супроводжувалась епідеміями різних захворювань, і саме лікарі відіграли величезну роль у війні. Життя особового складу завжди знаходилося під наглядом значної кількості лікарів, які стежили за санітарними нормами в частинах, навіть на передовій при можливості. Санітарія було одним з головних завдань військових лікарів. У зв’язку з цим велике значення надавалося попереджувальній медицині в роботі лікарів-гігієністів та епідеміологів, забезпеченню гігієнічного і проти епідеміологічного захисту військ.

Однак армія страждала, страждала перед усім через те, що відступала. За перші 17 місяців війни, радянські збройні сили втратили 11 162 000 чоловік, з яких 6 155 000 безповоротно [10, с.113]. тільки в червні – липні 1941 року фронти повинні були передислокувати 139 госпіталів на 57 000 ліжок та розміри евакуації

зростали по мірі наближення ворога в глиб країни [10, с.113].

І бійці досить часто залишалися без кваліфікованої медичної допомоги, то іноді вони залишалися сам на сам зі своїми пораненнями. Але дана проблема частково вирішувалася комплектами для надання першої медичної допомоги та виданими для особового складу методичними-навчальними матеріалами [9]. Наприклад, посібник І.І.Федотова, надавав коротку інформацію про проблему медичного характеру та коротко ілюстрував даний процес з усунення [9].

Поняття “самопоміг” та “взаємодопоміг” були для фронтових частин відступаючої армії досить актуальними. На це наголошував і І.І.Федотов, хоча в його посібнику були досить гарно та чітко вироблені істини в галузі медицини, які врятували не одне життя [9]:

– рана швидко загоюється, якщо відразу її чисто та вміло перев’язати [9, с.3];

– перша перев’язка вирішує участь пораненого. Від неї залежить подальший шлях лікування та видужання [9, с.3].

Очоловувалася санітарно-гігієнічно-санітарна служба гігієнічним відділом проти епідеміологічного управління Головного військово-санітарного управління Червоної Армії. Провідні організатори – гігієністи Головного управління – генерал-майор медичної служби Ф.Г. Кротков, генерал-майор медичної К.С. Петровський. Основна роль у створенні санітарно-гігієнічної справи в РСЧА належала генерал-полковнику медичної служби Е.І. Смірнову. У проведенні санітарно-гігієнічних заходів брали участь командири, політпрацівники, інженери та інтенданти [1, с.5].

Спеціалізована санітарно-гігієнічна служба утворена на другому році Великої Вітчизняної війни і включала фронтових та армійських гігієністів – санітарних інспекторів. У стрілецьких дивізіях до того часу (хоча і надалі також) санітарно-проти епідеміологічні питання вирішували командири санітарних взводів медико-санітарних батальйонів – дивізійні епідеміологи, у стрілецьких полках і батальйонах – військові лікарі, фельдшери та інші представники санітарної служби [1, с.5]. Важливою спеціалізованою ланкою в роботі були армійські санітарно-епідеміологічні загони та фронтові санітарно-епідеміологічні лабораторії, що здійснюють всі види лабораторного контролю в діючій армії.

Повсякденна робота гігієністів здійснювалася в тісному контакті з епідеміологічною службою. Крім того, під час Великої Вітчизняної війни лікарі-гігієністи очолювали військові-санітарні поїзди, санітарно-епідеміологічні станції районів. Створення рухомих санітарно-епідеміологічних відділень при медико-санітарних батальйонах дивізій, це все сприяло медичному контролю за харчуванням військ, гігієною тіла, питань обмороження бійців та інших фізичних ушкоджень. Хоча, з вирішенням даних проблем в першу чергу стикалися прості бійці на передовій. Наприклад з профілактикою обморожень справлялися так: гарна прогонка взуття, правильна заправка обмундирування, сухий одяг, взуття та рукавички, змащування жиром чи спеціальною маззю відкритих частин тіла, а також

систематичне загартування організму на морозному повітрі [9, с.27–28].

У полках були введені посади фельдшерів для санітарної розвідки водопостачання, епідеміологічного контролю на районах дислокації військ.

Велике значення мали також медико–санітарні батальйони, які були головними операційними у межах районів ведення бойових дій [8, с.196].

Але виникали проблеми, і це все було пов'язано з інтенсивністю боїв та оборонним характером війни. На той час, хоча і логістика працювала досить добре, але були проблеми та недоліки з матеріальним постачанням медичної служби [8, с.197]. Ця так звана тенденція до накопичення медикаментів на певних ділянках фронту, наслідком чого ставало зниження маневреності того чи іншого фронту, про що ще у роки війни зазначав К.Тіманов [8, с.197].

Особливо суворо контролювалося питання харчування. В області медичного контролю за харчуванням військ, війна поставила перед військовими лікарями ряд завдань:

- суворе виконання санітарного нагляду за доставкою та зберіганням харчових продуктів;
- спостереження за приготуванням їжі у військах;
- організація лабораторного контролю за хімічним станом, вітамінами і калорійністю їжі;
- санітарні заходи, щодо харчових отруєнь та токсикоінфекцій у військах [3, с.15].

Лікарі–гігієністи П.А. Вавілін та М.І. Гусев писали, що в РККА в роки Великої Вітчизняної війни, медичний контроль та санітарний нагляд за організацією харчування у військах діючої армії були спрямовані на профілактику захворювань, в тому числі шлунково–кишкових, авітамінозів, а також попередження харчових отруєнь, токсикоінфекцій та інше. Це досягається дотриманням встановлених в перші місяці війни норм харчування, які залишилися незмінними до кінця війни [3, с.16–17].

Також, проблеми виникали в галузі військової терапії, а можна сказати про її відсутність в перший рік війни, і що вона організаційно встановилася в роки Великої Вітчизняної війни [8, с.198].

Велика увага приділялася також розподілу пайка протягом доби, в основному при триразовому прийомі їжі і, як виняток, дворазовим з видачею проміжку між сніданком та вечерею сухпайку, з обґрунтованим розподілом пайку на кожний прийом. Під особливим контролем перебувало доведення до солдатів повної норми шляхом перевірки кількості продуктів, що закладалися в казан, їжі в індивідуальних казанках бійців, достатності за обсягом, кількістю продуктів, жирності [5, с.49].

Досить чітко та суворо враховувалася кількість виданих продуктів з метою їх подальшого поповнення з урахуванням калорійності, вмісту харчових речовин.

Неминучі в умовах воєнного часу перебої з доставкою свіжих овочів в їжу сприяли А та С–авітамінозу і небезпеки поширення гемералопії та цинги у військах, але така небезпека була усунена. В їжу в літній час додавалася зелень: кропива, городнє бадилля, борщівник, щавель, кислиця та лісові ягоди. Кухарі готували вітамінні настої і концентрати з хвої, листя берези, липи, конюшини, люцерни [5, с.50].

У зимовий період готувалися відвари з хвої, дерев: сосни, ялини. Хвоя містить в достатній кількості вітамін С. У разі повної відсутності таких можливостей війська в повній мірі забезпечувалися пігулками та драже, що містять 50 мг аскорбінової кислоти та 2 мг тіаміну броміду [5, с.50–51].

Генерал–майор медичної служби Ф.Г. Кротков у своїй праці “Військова гігієна у Вітчизняну війну” пише, що під час війни в ряді випадків доводилося вдаватися до додаткових заходів профілактики В1–авітамінозу за рахунок використання висівок, пшеничних зародків та дріжджів [2, с.49].

Останні отримали виключно широке поширення на фронті у формі питних дріжджів, дріжджового молока, пресованих і сухих дріжджів. Така увага пивним та хлібопекарським дріжджам в повній мірі виправдовувалася їх цінними харчовими властивостями (високий вміст повноцінного білка і мінеральних солей, значна кількість комплексу вітамінів групи В).

Використання для вирощування дріжджів нехарчової сировини у вигляді тирси, лузги, картопляних очисток, цим відкривало виключно багаті перспективи впровадження дріжджів в харчування військ. Дріжджі дозволяли урізноманітнити харчування бійця в казармі, видужуючим та на госпітальному ліжку. Хоча і існувала низка упущень в роботі гігієністів, до них варто віднести слабо розвинену базу експрес–методів діагностики калорійності харчування на початковому етапі війни [8, с.198].

У дріжджах міститься вітамін Д, а відсутність вітаміну Д для поранених з кістковими переломами, а також кальцію веде до порушення кількості кальцію та фосфору в організмі, тобто до утруднення нормального кісткоутворення.

При приготуванні їжі для бійців, треба було:

- робити надійну термічну обробку м'яса та риби;
- забороняти тривале (понад 1–3 години) зберігання готової їжі до її роздачі;
- обробка сирого м'яса на невеликі шматки вагою не більше 1–1,5 кг;
- обов'язкове охолодження м'ясних порцій з подальшим зберіганням їх у прохолодному середовищі;
- обов'язкове кип'ятіння м'ясних порцій 15 хвилин у разі видачі їх після тривалого (понад 2–3 години) зберігання;
- суворе дотримання санітарних вимог при обробленні сирих та варених харчових продуктів.

Велике поширення набуло приготування та використання чаю з цукром майже після кожного прийому їжі. Це було надзвичайно важливо з точки зору гігієни харчування, водопостачання і профілактики шлунково–кишкових інфекцій.

Основним критерієм санітарного благополуччя при проведенні нагляду за харчуванням було попередження інтоксикацій та токсикоінфекцій у військах. У процесі санітарної розвідки необхідно було з особливою суворістю відноситися до трофейних харчових продуктів і особливо до напоїв [5, с.49].

Важливим також, окрім харчування були питання гігієни водопостачання: заходи з очищення та знезараження води. Водопостачання військ в основному базувалося на сільських криницях, яких до 1944 було на

обліку 29229, з них 26334 (або ж 90%) були шахтними (74,8%) та копаними (20%) [5, с. 48].

Також досить актуальним було лікування від відморожень. У “Вказівках з профілактики та лікування відморожень у військах” викладено вимоги до устрою та утепленню наметів, куренів, бліндажів. Профілактиці відморожень піддавалися насамперед нижні кінцівки. Зокрема, на пальці ніг та стопи припадає 90% всіх уражень від холоду; на кисті і пальці рук – 8,9%; вуха, обличчя, статеві органи й інші ділянки тіла відморожувалися значно рідше – 1,1% [4, с.68].

До загальних заходів від холоду, рекомендованим військам ставилися:

- вчасне постачання бійців теплим одягом;
- забезпечення гарячою їжею не менше двох разів на день;
- справним, добре пригнаний по нозі взуттям.

Крім того, навчання вмілому навертанню онуч, догляду за взуттям та доцільному використанню підручних засобів для додаткового утеплення ніг (вкладних устілок із повсті, шинельного сукна, сіна і соломи) [1, с.5].

Велике значення надавалося і особистій гігієні. Вона знаходилася насамперед до регулярного миття в лазнях польового типу зі зміною і дезінфекцією білизни та обмундирування. Тому оперативно організовувалися банно–пральне забезпечення з використанням рухливих комплексів типу банно–пральних поїздів [5, с.52]. Аналізуючи спогади ветеранів війни видно спартанські умови життя солдата – під час відступу чи наступу помитися та переодягнутися не було можливості: “Іноді цілий місяць не міг помитися, а іноді нормально, раз в 10 днів помиемся. Баню робили в лісі: будували шалаш, накривали його гіллям, на підлогу також клали гілля. Збиралося декілька екіпажів: один топить, інший дрова рубає, третій воду носить...” – свідчення Григорія Шишкіна, лейтенанта, командира танку [6, с.35].

Найбільш тісний контакт гігієністів був з епідеміологічною службою; в основному він включав проведення санітарно–епідеміологічної розвідки, профілактику інфекційних захворювань, особливо висипного і черевного тифу, дизентерії а в умовах Західного фронту – туляремії [1, с.5].

Отже, усі ці заходи сприяли боєздатності Червоної Армії, забезпечуючи тим самим її бойову здатність. Виконавши аналіз та узагальнення відомості про проблеми та їх вирішення в галузі санітарно–гігієнічного забезпечення армії, як однієї з важливих аспектів фронтового побуту. Визначено методи боротьби за підвищений рівень гігієнічного забезпечення, та шляхи вирішення даних проблем, як стандартними методами так і альтернативними. Показано, основні причини кризи медичного забезпечення через характер бойових дій 1941–1942 років. Особовий склад Червоної армії, в скрутну хвилину зумів не тільки вижити та вистояти, але і розгорнути потужну діяльність в сфері санітарно–гігієнічного та первинно медичного забезпечення військ в зоні прямих бойових дій. Отже, медична та санітарно–гігієнічна складова фронтового побуту Червоної армії в період 1941–1942 років, є важливою віхою соціальної історії, і даний досвід також є в нагоді для наших військових.

Список використаних джерел

1. Вавилин П.А. Санитарно–гигиеническая служба Советской армии в годы Великой Отечественной войны / П.А. Вавилин, М.И. Гусев // Гигиена и санитария. – 1985. – №4. – С.4–9.
2. Козлова Н.Н. Советские люди. Сцены из истории / Н.Н. Козлова. – М., 2005. – 300 с.
3. Колодкин В. Медицинская служба по ликвидации угрозы бактериологической диверсии / В. Колодкин // Здравоохранение Белоруссии. – 1965. – №5. – С.15–17.
4. Советское военное законодательство в период Великой Отечественной войны / Б.П.Кравцов. – М.: ВПА им.Ленина, 1960. – 284 с.
5. Кротков Ф.Г. Военная гигиена в Отечественную войну / Ф.Г. Кротков // Военно–медицинский журнал. – 1945. – №1. – С.48–52.
6. Против общего врага / В.И.Лукашин. – М.: Воениздат, 1976. – 308 с.
7. Руководство для ротных санитаров и санитаров–носильщиков. –М.–Л., 1941. – 95 с.
8. Сіропол В. Висвітлення проблем медичного забезпечення Червоної Армії 1941–1945 рр. у працях радянських учених у середині 1970–х рр.(на матеріалах “Военно–медицинского журнала”) / В.Сіропол// Наукові записки з української історії. – 2012. – Вип.31.–С.195–202.
9. Первая помощь при ранении / И.И.Федотов. – М., 1941. – 32 с.
10. Фролов Н.А. Военная медицина в Великой Отечественной войне (первый период) / Н.А. Фролов // Военная медицина. – 2008. – №1. – С.112–116.

References

1. Vavilin P. A. Sanitarно–gigienicheskaja sluzhba Sovetskoy armii v gody Velikoj Otechestvennoj vojny / P. A. Vavilin, M. I. Gusev // Gigiena i sanitarija. – 1985. – №4. – S.4–9.
2. Kozlova N. N. Sovetskie ljudi. Sceny iz istorii / N. N. Kozlova. – M., 2005. – 300 s.
3. Kolodkin V. Medicinskaja sluzhba po likvidacii ugrozy bakteriologicheskoy diversii / V. Kolodkin // Zdravoohranenie Belorussii. – 1965. – №5. – S.15–17.
4. Sovetskoe voennoe zakonodatel'stvo v period Velikoj Otechestvennoj vojny / B. P. Kravcov. – M.: VPA im. Lenina, 1960. – 284 s.
5. Krotkov F. G. Voennaja gigiena v Otechestvennuju vojnu / F. G. Krotkov // Voенно–medicinskij zhurnal. – 1945. – №1. – S.48–52.
6. Protiv obshhego vraga / V. I. Lukashin. – M.: Voениzdat, 1976. – 308 s.
7. Rukovodstvo dlja rotnyh sanitarov i sanitarov–nosil'shnikov. – M.–L., 1941. – 95 s.
8. Siropol V. Vysvitlennja problem medychnogo zabezpechennja Chervonoj Armii 1941–1945 rr. u pracjah radjans'kyh uchenyh u seredyni 1970–h rr. (na materialah “Voенно–medicinskogo zhurnala”) / V. Siropol // Naukovi zapysky z ukrai'ns'koi istorii. – 2012. – Vyp.31. – S.195–202.
9. Pervaja pomoshh' pri ranenii / I. I. Fedotov. – M., 1941. – 32 s.
10. Frolov N. A. Voennaja medicina v Velikoj Otechestvennoj vojne (pervyj period) / N. A. Frolov // Voennaja medicina. – 2008. – №1. – S.112–116.

Rosicky V. S., PhD student Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), vadim-rosickij@yandex.ru

Sanitary and hygienic component frontline Red Army life during 1941–1942

The article analyzes and summarizes information about problems and solutions in the field of sanitation provision army, as one of the important aspects of frontline life. Using published historical sources was the main problem faced by doctors and hygienists in the Red Army as service installed to monitor the hygiene and inspection of the medical service in the army.

Keywords: hygiene, front, first aid, tactical Life, military medicine, nurses, wounded.

Росицкий В. С., аспирант, Научно–исследовательский институту украиноведения (Украина, Киев), vadim-rosickij@yandex.ru

Санітарно–гігієніческая составляющая фронтового быта Красной армии в период 1941–1942 годов

Проанализированы и обобщены сведения о проблемах и их решения в области санитарно–гигиенического обеспечения армии, как одной из важных

аспектов фронтового быта. С помощью опубликованных исторических источников были определены основные задачи, которые стояли перед медиками и гигиенистами в Красной армии, как устанавливалась служба по контролю за гигиеной и проверкой качества медицинского обслуживания в войсках.

Ключевые слова: гигиена, фронт, первая медицинская помощь, фронтовой быт, военная медицина, санитары, ранения.

* * *

УДК 94(477) "1953/1964" - 058.244

Булах Т. Д.

аспірантка кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького (Україна, Київ), anicid2012@ukr.net

ПОШИРЕННЯ ЗНАТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ ЗАСОБАМИ ПРОПАГАНДИ В 1953–1964 РР.

У даній статті розглядаються головні засоби та завдання поширення офіційної пропаганди в українському селі в 1953–1964 рр. Показаний неоднозначний характер агітаційної роботи, яка з одного боку була направлена на абсолютне управління партійно-державним керівництвом суспільства, з іншого ж на просвітницьку роботу, яка мала на меті розповсюдження нових знань у сільській місцевості.

Метою статті виступає аналіз комплексу заходів офіційної пропагандистської діяльності держави періоду "відлиги".

Вважалося, що сільськогосподарські книги, брошури, журнали, газети допомагають колгоспникам самостійно опанувати досягнення науки і передового досвіду. Не мени вагомому значення у поширенні інформації з часом набрало і радіо. Преса, література, радіо, у зазначений період стають повністю підконтрольними партії.

Автор у ході роботи дійшов висновків про те, що у період "відлиги" пропаганда стає невід'ємною частиною життя селянства: вона поширюється серед усіх класів за постановами радянського керівництва. Отримавши монополію на володіння інформацією, партія використовувала органи друку, радіо, культурно-освітні установи для повного контролю. Агітаційна робота також передбачала роз'яснювальну місію радянської влади в галузі сільського господарства, пропагувала зрушення в агротехнічному і зоотехнічному комплексі, сприяла соціалістичним змаганням селян.

Ключові слова: пропаганда, "відлига", культурно-освітні установи, радіоточки, ідеологія.

У час інформаційного суспільства значення пропаганди не можливо переоцінити. При використанні терміну "пропаганда" ми маємо на увазі діяльність, яка здійснюється з метою розповсюдження системи певних ціннісних орієнтацій, нових знань у суспільній свідомості людей. Сьогодні вона виступає значним інструментом впливу, який може мати як позитивний, так і подекуди згубний характер. Так, наприклад, використання масового поширення нових знань у галузі науки, культури, медицини, тощо має на меті досягнення позитивних, просвітницьких цілей.

Нинішня ситуація в Україні яскраво демонструє і згубні можливості впливу на свідомість нації. Показовим є те, що "пропагандистська машина" нової Російської імперії у досягненні своїх цілей послуговується методами виробленими ще за радянських часів: повним контролюванням кожної особистості, створенням людини нового зразку, насадженням ілюзорних цінностей. Адже саме ідеологічна монополія Радянського Союзу встановлювала координати нової системи способу мислення, виступала основним засобом маніпуляції свідомістю людей. У новітній період пропаганда втрачає свій просвітницький характер, несучи тільки перекручені, а подекуди для людини думаючої, навіть сміхотворні трактування подій, сповнених стереотипами. Українське селянство доволі довго

виступало менш інформованою категорією населення для якої була вироблена особлива стратегія інформаційного впливу. Саме тому виникає потреба розглянути досвід діяльності "пропагандистської машини" СРСР на прикладі українського села доби "відлиги".

Сучасний етап розвитку історіографічної науки в Україні характеризується підвищенням інтересом науковців до аграрної історії та виокремленням нових пріоритетних векторів дослідження українського села. Період хрущовських реформ із кардинальними змінами, зокрема у сфері державної політики та пропаганди висвітлений у роботі В. Барана [1], у ній зроблена спроба комплексного аналізу історії України, еволюції радянської тоталітарної системи після смерті Й. Сталіна, показано зміну ідеології. Широке коло соціальних проблем українського села 1953–1964 років висвітлено в монографії ще одної вітчизняної дослідниці Л. В. Ковпак [2]. Праця створена на базі широкого фактичного матеріалу, у ній проаналізовано зміст і напрямки політики радянської влади та її вплив на життя українського селянства у другій половині ХХ століття. Заслугує на увагу також дослідження І. М. Романюка [3] у якому проаналізовано розвиток соціально-побутової сфери українського села радянської доби: житло, сільські населені пункти, культурно-побутові осередки, транспорт, зв'язок, охорону здоров'я, торгівельне і побутове обслуговування, функціонування закладів освіти та культури, виокремлено їх роль у поширенні агітаційних знань.

Я. Федоренко [4] у своїй дисертації досліджує зміни в культурно-духовному житті в період "відлиги" характеризуючи сільські клуби, як осередки поширення пропагандистських знань на селі.

Не зважаючи на увагу науковців до проблем українського села, ще й досі не існує комплексного дослідження, яке б повністю характеризувало увесь комплекс радянської пропаганди у період "відлиги".

Метою статті виступає аналіз комплексу заходів офіційної пропагандистської діяльності держави періоду "відлиги".

Для досягнення поставленої мети автор ставить перед собою такі завдання:

- показати зміну офіційного курсу партії, щодо українського села в 1953–1964 рр.;
- охарактеризувати головні завдання поширення нових знань;
- простежити діяльність і значення пропагандистських засобів розповсюдження інформації в сільській місцевості.

В контексті загальної демократизації життя суспільства в добу "відлиги" партійно-державне керівництво країни великі надії поклало на розвиток широкої пропагандистської мережі, завданням якої було активне поширення серед сільського населення загальнодоступних знань в різних сферах життєдіяльності людини: сільськогосподарських, агрономічних, зоотехнічних. Належна увага приділялася популяризації нових відкриттів у галузі хімії, фізики, космонавтики. Все це зрозуміло поєднувалося із загальним лейтмотивом соціалізму.